

Andrei Sabin FAUR

ALBA-IULIA ÎN TIMPUL REVOLUȚIEI DE LA 1848-1849 Alba-Iulia during the Revolution of 1848-1849

Andrei Sabin FAUR

Abstract: *In our study, we propose to present the role of the Alba-Iulia fortress during the revolution of 1848-1849, when it served as one of the most important military targets of the Habsburgs in Transylvania. The innovations of our approach are based on the gathered information from the volumes of documents on the history of the Transylvanian Revolution related to the role of the garrison in Alba-Iulia, as well as a gold and silver depot and silver, during the summer of 1848. Those reserves, along with the Vauban type fortifications and the strategic positioning led to the commencement of the siege upon the Fort by the Hungarian revolutionary army between April and July of 1849, a very important operation that was essential to the outcome of the entire campaign in Transylvania.*

Key words: Transylvania, Alba-Iulia, 1848, revolution, garrison.

Anul 1848 a primit supranumele de „primăvară a popoarelor” datorită valului de revoluții începute în toată Europa de-a lungul aceluși an și care au urmărit, în spiritul ideologiei romantice, emanciparea poporului și creșterea rolului său politic. Luptele pentru emancipare națională au fost o marcă a revoluțiilor pașoptiste în estul Europei datorită condițiilor politice specifice: existența imperiilor multinaționale și difuzarea Iluminismului și romantismului în cadrul Imperiului Habsburgic. Aceste curente au dus la crearea unor elite în rândul naționalităților conștiente de specificul lor național și de dreptul lor de a participa la conducerea statului. Emanciparea națională a popoarelor a dus la conflicte în cadrul imperiilor multietnice iar Transilvania nu a reprezentat o excepție. Cazul orașului Alba-Iulia (cunoscut pentru o parte a românilor sub numele de *Bălgrad*, de către maghiari sub denumirea de *Gyulafehérvár* iar de către etnicii germani sub aceea de *Karlsburg*) ilustrează din plin tensiunile apărute în acea perioadă, căci aici vom vedea interacționând principalii factori politici ai epocii: autoritatea habsburgică și mișcările revoluționare maghiară și română, fiecare având propriile obiective și programe ideologice.

Situată la confluența râurilor Ampoi și Mureș, pe drumul care traversa provincia prin Cluj, Aiud și Sibiu, Alba-Iulia a reprezentat un punct strategic de primă importanță, fiind sediul Voievodatului și mai târziu capitala Principatului autonom al Transilvaniei, reprezentând un important centru religios atât pentru catolici, prin episcopul care slujea în catedrala romano-catolică cu hramul Sfântului Mihail, cât și pentru ortodocși înainte de unirea cu Biserica Romei (1700). Rolul ei militar este subliniat de construcția unei fortificații de 70 hectare, între anii 1714-1738, în stilul Vauban, sub direcția

"Alba-Iulia during the Revolution of 1848-1849", *Astra Salvensis*, III, 5, 2015, p. 45-54

arhitectului Giovanni Morando Visconti.¹ Cetatea propriu-zisă conținea în secolul al XIX-lea o garnizoană austriacă împreună cu câteva sute de locuitori (maghiari, germani dar și câțiva români), iar la poalele ei se întindea *Varos-ul*, partea nefortificată, care cuprindea maghiari, germani, mulți evrei (pentru care existau două sinagogi, una dintre ele fiind vizibilă și azi), dar și români, organizați în cartierele Lipoveni și Ulița Șurilor, foarte asemănătoare unor sate românești. Acest *Varos* avea conducere maghiară.²

Primele luni ale anului 1848 în Transilvania au fost marcate de optimism față de revoluțiile care se conturau în Europa. Revoluția din Viena a dat iluzia unei posibile colaborări a etniilor din Imperiul Habsburgic iar programul revoluționar maghiar, expus la Bratislava în 15 martie 1848, a stârnit entuziasmul elitelor românești, îndeosebi la George Barițiu și Timotei Cipariu, prin latura sa socială.³ În spiritul acestui entuziasm de început are loc și la Alba-Iulia o adunare în data de 30 martie, la care se proclamă adeviziunea la cele douăsprezece puncte, la care au participat maghiarii, germanii și chiar și dintre români.⁴ În tumultul revoluționar orașul nu a reprezentat un punct de reper în cadrul comitatului Alba de Jos, acest rol fiind jucat de Aiud, pentru maghiari și Blaj, pentru români. Cercurile militare și conservatoare albaiuliene nu au constituit un loc fertil pentru dezbaterele cu caracter revoluționar. Istoricii consideră astăzi că orașul era slab dezvoltat economic comparativ cu alte localități de aceste dimensiuni, chiar dacă au existat familii înstărite. Dintre familiile românești importante putem aminti familia Cirlea, care l-a găzduit pe Simion Bărnuțiu în toamna lui 1848⁵ sau familiile Berghianu, Razor, Görög (Greco).⁶

Evoluția situației politice influențează direct evenimentele locale. În Transilvania, cetatea de la Alba-Iulia cu garnizoana și arsenalul său militar au prezentat un mare interes, mai ales pentru maghiari care căutau să constituie la început cât mai multe gărzii naționale pentru punerea în aplicare a ultimei lor revendicări revoluționare: unirea Transilvaniei cu Ungaria. De asemenea, era recunoscută ca un loc sigur datorită fortificațiilor, favorabil pentru detenția inamicilor politici ai autorităților. În 26 martie 1847 a fost adusă aici Ecaterina Varga, acuzată că i-a instigat la nesupunere pe moșii din Bucium, Abrud-sat și

¹ Eugen Hulea, „Cronica evenimentelor albaiuliene în anii Revoluției de la 1848-1849”, în *Apulum: Arheologie-Istorie-Epigrafie*, număr XI, 1973, p. 477.

² Nicolae Josan, Liliana Popa, *Cetatea Alba-Iulia în timpul Revoluției din anii 1848-1849: documente nieneze*, Alba-Iulia, Editura Altip, 2001, p. 6.

³ Ioan Aurel Pop, Thomas Năgler, Magyari András (coordonatori), *Istoria Transilvaniei, volum III (1711-1918)*, Cluj-Napoca, Centrul de Studii Transilvane, 2008, p. 314.

⁴ Ioan Pleșa, „Alba Iulia în Revoluția de la 1848-1849”, în *Revista Arhivelor*, an L, volum XXXV, supliment, 1973, p. 76.

⁵ Eugen Hulea, „Cronica evenimentelor albaiuliene”, p. 471.

⁶ Nicolae Josan, Liliana Popa, *Cetatea Alba-Iulia în timpul Revoluției din anii 1848-1849*, p. 6.

Cărpiniș.⁷ Din documentele editate cu privire la Alba-Iulia în această perioadă vom putea distinge două interese majore ale autorităților: arsenalul garnizoanei austriece și monetăria cu resursele ei de aur și argint.

Încă din primele luni de după debutul Revoluției au apărut cereri cu privire la înzestrarea gărzilor cetățenești din arsenalul garnizoanei. Astfel vom găsi cererea comitelui suprem al comitatului Alba de Jos, Bánffy Miklós de la Aiud către guvernul, prin care acesta cerea 600 de puști de la Alba-Iulia pentru asigurarea securității interne a orașului.⁸ Guvernul, condus în acel moment de József Teleki, se arată favorabil cererii sale⁹ și recomandă comandantului garnizoanei să predea respectivele arme, iar comitelui să fie atent cui le împarte (într-o adresă care pleacă de la Cluj în 9 aprilie 1848). În aceeași lună, însă 6 zile mai târziu, judele primar al Abrudului, Labarfalvi Nagy Károly a cerut 200 de puști de la Alba-Iulia, tot pentru înzestrarea gărzii naționale maghiare.¹⁰ Se pare că generalul von Horak, comandantul cetății Alba-Iulia, nu a îndeplinit întocmai cererea comitelui Bánffy deoarece acesta mai face o petiție cerând guvernatorului să insiste pentru a se oferi aiudenilor cele 400 de arme restante (din 600 câte a cerut inițial), motivându-și cererea prin faptul că munții sunt aproape iar „mișcarea românească are un sens antinațional”¹¹ (prin aceasta înțelegând *antinobiliar*). Aceste cereri sunt de înțeles în contextul înființării de gărzi naționale în toate orașele Transilvaniei începând cu data de 21 martie când această decizie se ia la Cluj.¹² Maghiarii sunt de asemenea destul de intimidați de mișcările românești, mai ales că ne aflăm cronologic în perioada primelor două mari adunări de la Blaj, 18/30 aprilie și 3/15-5/17 mai 1848 când trecerea țărănilor pe lângă orașele lor nu a putut decât să-i neliniștească. Cu toate acestea înzestrarea cu armament depindea de decizia Comandamentului General și din această cauză cererile de acest fel mergeau spre guvernator.

În data de 11 mai o cerere de înarmare a gărzilor naționale pleacă exact de la Alba-Iulia, semnată de prim-judele Erdély Janos și de locuitorul de vice-notar Mégay Ferenc, care se declară reprezentanții unui *Comitet pentru păstrarea liniștii publice*. Alertați de *mișcările antipatriotice*, cei doi cer 400 de arme pentru garda națională.¹³ Tot în legătură cu arsenalul albaiulian, vom găsi adresa Guvernului către comitele Hunedoarei Lukáts József, prin care i se cere

⁷ Victor Chereșteșiu, Ștefan Pascu (coordonatori), *Revoluția de la 1848-1849 din Transilvania*, volum I (2 martie-12 aprilie 1848), București, Editura Academiei Republicii Socialiste România, 1977, p. 259.

⁸ *Ibidem*, p. 268.

⁹ *Ibidem*, p. 364.

¹⁰ Idem, *Documente privind Revoluția de la 1848 în Țările Române*, seria C: Transilvania, volum II (12-29 aprilie 1848), București, Editura Academiei Republicii Socialiste România, 1979, p. 58.

¹¹ Ștefan Pascu (coordonator), *Documente privind Revoluția de la 1848 în Țările Române*, seria C: Transilvania, volum III (30 aprilie-14 mai 1848), București, Editura Academiei Republicii Socialiste România, 1982, p. 62.

¹² Ioan Aurel Pop, Thomas Năgler, Magyari András (coordonatori), *Istoria Transilvaniei*, p. 315.

¹³ Ștefan Pascu (coordonator), *Documente privind Revoluția*, p. 444.

"Alba-Iulia during the Revolution of 1848-1849", *Astra Salvensis*, III, 5, 2015, p. 45-54

acestui să preia din acel arsenal 200 de arme noi, în contul altora care trebuiau să vină de la Brașov.¹⁴ Prima cerere cu privire la înarmarea gărzii naționale din Alba-Iulia nu a fost aprobată, fiind repetată de către Anton Fogărași, căpitan în cadrul gărzii naționale din Alba-Iulia. De data aceasta este adresată lui Anton von Puchner, comisar regesc plenipotențiar în Dietă (Cluj, 6 iunie 1848).¹⁵ Ziua următoare Dieta l-a însărcinat pe guvernatorul Teleki să rezolve la Comandamentul General înzestrarea cu armament a gărzilor naționale,¹⁶ lucru pe care Puchner îl va consemna în raportul său din 20 iunie către împărat.¹⁷ Știm că în final această cerere, ca și multe altele de acest fel, a fost îndeplinită, astfel că la Alba-Iulia s-a constituit o gardă națională de 400 de oameni, organizați în două companii de infanterie și o companie de cavalerie. Despre contribuția arsenalului albaiulian la aceste înarmări, Axente Sever aprecia că aceasta s-a ridicat la 10.000 de arme și la imense cantități de muniții.

Este interesant de surprins interesul guvernului maghiar pentru cetatea Alba-Iulia tot din perspectiva arsenalului militar. Astfel, în vederea înarmării maghiare, ministrul de război al Ungariei, Mészáros Lázár, i-a scris în data de 5 iunie 1848 arhiducelui Ștefan de Habsburg, cerându-i să emită un ordin pentru Comandamentul General din Transilvania în vederea prezentării detaliate a arsenalului de la Alba-Iulia. În ultima parte a mesajului, ministrul de război a întrebat ce proporție din armament ar putea fi cedată Ungariei în cazul unui acord.¹⁸ Trei zile mai târziu același ministru se adresează lui Anton von Puchner, guvernatorul militar al Transilvaniei, cu ordinul de a trimite imediat date despre numărul puștilor, tunurilor, uniformelor, cailor și prafului de pușcă existent în provincie precum și despre „cantitatea, calitatea și gradul de utilizabilitate ale tuturor felurilor de arme existente în arsenalul de la Alba Iulia”.¹⁹ Este al doilea ordin de acest fel pe care guvernul maghiar îl dă lui Puchner (care în calitate de comisar-plenipotențiar reprezenta în Dietă persoana împăratului), primul fiind dat în aprilie.²⁰ La finalul mesajului este plasat ordinul de precizare al unui număr de arme de la acest arsenal care pot fi trimise în Ungaria pe baza unui acord prealabil.

¹⁴ Ioan Bolovan, Ioan Chindriș *et alii*, *Documente privind Revoluția de la 1848 în Țările Române*, seria C: Transilvania, volum VI (5-16 iunie 1848), București, Editura Academiei Române, 1998, p. 58 (în continuare: *Documente C*, volum VI).

¹⁵ *Ibidem*, p. 62.

¹⁶ *Ibidem*, p. 141.

¹⁷ Marghiola Bodor, Liviu Botezan, Ela Cosma, Ioan Chindriș, Stelian Mândruț, *Documente privind Revoluția de la 1848 în Țările Române*, seria C: Transilvania, volum VII (17-26 iunie 1848), București, Editura Academiei Române, 2005, p. 212 (în continuare: *Documente C*, volum VII).

¹⁸ *Documente C*, volum VI, p. 9.

¹⁹ *Ibidem*, p. 180.

²⁰ Liviu Botezan, Ela Cosma, Ionuț Isac, Attila Varga, *Dicționar al personalităților Revoluției de la 1848-1849 din Banat și Transilvania*, București, Editura Academiei Române, 2008, p. 343.

Andrei Sabin FAUR

Alba-Iulia mai prezenta pentru guvernul maghiar încă un interes în afară de acela strict militar: este vorba de produsele monetăriei locale. Documentele mărturisesc acest interes încă din 10 iunie când este trimisă de la Budapesta o adresă spre Guvernium pentru reținerea la monetărie a tuturor rezervelor de aur și argint ale acesteia.²¹ O săptămână mai târziu guvernul maghiar, printr-un ordin semnat de ministrul de finanțe Lajos Kossuth, cere comisariului regesc Perény Zsigmond să expedieze la Buda cantitățile de aur și argint care nu sunt necesare în localități precum și toate monedele de aur și argint care se găsesc la monetăria din Alba-Iulia. Această cerere este motivată prin faptul că maghiarii emiteau atunci bancnote de 1 și 2 forinți, pentru care trebuia luată în calcul întreaga rezervă de aur și argint.²² Numărul acestor monede este aproximat de agentul guvernamental Kemény Dénes la 16.000²³ sau la 18.000, în scrisoarea contelui Béli György către guvernatorul Teleki.²⁴ Guvernul maghiar nu va primi acești bani, căci în august monetăria a refuzat să expedieze 16.000 galbeni.²⁵

Efectivele militare ale garnizoanei și arsenalului rămân un subiect delicat, la fel cum a fost și în epocă. Atunci vom întâlni și credința că garnizoana este săracă: într-o cerere către primul ministru Batthyány Lajos de înființare a armatelor maghiare se cer arme deoarece arsenalul albaulian ar fi sărac, cuprinzând doar 3000 de puști majoritar stricate și tunuri abia cât pentru o baterie.²⁶ De asemenea, într-o scrisoare către un prieten, reformatorul și omul politic maghiar Wesselény Miklós (1796-1850) a enunțat tocmai aceste cifre.²⁷ O descriere de epocă mai realistă a făcut călătorul N. Ferenc arătând că la mijlocul lui iunie 1848 cetatea ia serioase măsuri de apărare: împrejmuirea porții mici (probabil Poarta I) cu palisade, plasarea a 70 de tunuri lângă șanțuri și aprovizionarea cu alimente pe 15 zile. El a aproximat că există 15.000 de puști și pulbere suficientă, semnalând cu destulă acuratețe că comandantul Horak și restul ofițerilor sunt dușmani ai maghiarilor și loiali Vienei.²⁸ Agentul guvernamental Kemény Dénes aproxima, tot în acele zile (24 iunie), arsenalul cetății la 12.300 arme.²⁹

Componenta garnizoanei este dificil astăzi de reconstituit, chiar dacă numele unităților ne sunt cunoscute: două companii Leiningen care au înlocuit două companii ale Regimentului I de graniță românesc transferate, o companie Bianchi, o companie mixtă Karl Ferdinand, două companii din Regimentul

²¹ *Documente C*, volum VI, p. 306.

²² *Documente C*, volum VII, p. 21.

²³ *Ibidem*, p. 501.

²⁴ *Ibidem*, p. 585.

²⁵ Eugen Hulea, „Cronica evenimentelor albauliene”, p. 470.

²⁶ *Documente C*, volum VI, p. 483.

²⁷ *Ibidem*, p. 594.

²⁸ *Documente C*, volum VII, p. 101.

²⁹ *Ibidem*, p. 501.

"Alba-Iulia during the Revolution of 1848-1849", *Astra Salvensis*, III, 5, 2015, p. 45-54

român numărul XIII, o companie de plăieși bănățeni, două companii de artilerie de câmp. Cifrele totale diferă: 1575 de soldați cu 30 de ofițeri (S. Farkas), 2455 soldați și 44 de ofițeri (George Barițiu), 2620 soldați (generalul Csetz), plus câteva sute de glotași români și sași conduși de doi ofițeri pensionari (Pop Gheorghe, Pop Augustin) și de tribuni români. Din punctul de vedere al artileriei, se consideră că garnizoana dispunea de un număr de piese de artilerie între 70 și 100, înzestrate cu muniție suficientă.³⁰

Pe măsură ce evenimentele politice s-au deteriorat tensiunile dintre naționalitățile din zonă, îndeosebi între maghiari și români, cresc. În momentul când se iau cele mai importante decizii pentru comunitatea lor, românii sunt marginalizați din punct de vedere politic, având doar 17 reprezentanți din 190 în delegația permanentă a orașului. În data de 8 mai este ales un jude-primar maghiar, liberal, Toth György, care va organiza la finalul lunii următoare, în 21 iunie, manifestații de adeziune la mișcarea revoluționară maghiară (nu trebuie uitat că pe 29 mai fusese votată în Dieta de la Cluj unirea Transilvaniei cu Ungaria, sancționată în data de 10 iunie de către împărat, la 8 zile după ce la Mihalț maghiarii au ucis 15 țărani care ocupaseră un teren agricol). A treia Adunare de la Blaj, din 3/15-16/28 septembrie 1848 marchează o nouă fază în desfășurarea revoluției românești, marcată de respingerea uniunii prin forța armelor și totodată plasarea alături de monarhie pentru înfrângerea insurecției maghiare și a obținerii egalității cu celelalte națiuni din Imperiul Habsburgic. În programul ideologic al românilor, trasat în mare măsură de Simion Bărnuțiu în *Discursul de la Blaj* (2/14 mai 1848) dar și în alte texte, Alba-Iulia joacă un rol important, fiind strâns legată de ideea latinității și a trecutului glorios care, în spiritul tradiției cărturărești ardelenene, este văzut ca un etern izvor de dreptate.³¹ Într-un text al său din mai 1848, intitulat *Răspuns la proclamațiunea românilor din Ungaria*, Bărnuțiu face un apel la unitatea românilor ardeleni prin aducerea în prim-plan a moștenirii romane: „*Singur una ne trebuiește; să dăm mâna ca frații. Acum, dar, care la care să mergem? Să mergem oare noi la voi, au să veniți voi la noi? Judecați voi fraților, oare putem noi să fim necredincioși către castralele cele sînte ale lui Traian, putem noi oare părăsi Zerneștii, Sarmiseghetusa, Aplul, Patavicul, de lângă Cluj și celelalte colonii, monumente eterne ale gloriei strămoșilor noștri? Vouă vi se cade dară, fraților, să veniți aici la vatra cea părintească, ca să mai vedeți o dată Pratul lui Traian, câmpul victoriei române și pratul din sus de la Blaj, câmpul libertății române*”.³² În acest pasaj apare atât referirea la Apulumul roman ca simbol al gloriei din trecut precum și imaginea *Pratului lui Traian*, câmpul de lângă Alba-Iulia pe care a avut

³⁰ Eugen Hulea, „Cronica evenimentelor albaiulene”, pp. 476-477.

³¹ Paul Cornea, *Originile romantismului românesc*, București, Editura Minerva, 1972, p. 486.

³² Ștefan Pascu (coordonator), *Documente privind Revoluția de la 1848 în Țările Române. C. Transilvania*, volum V (26 mai - 4 iunie 1848), București, Editura Academiei Române, 1992, p. 342.

loc și Marea Adunare din 1 decembrie 1918, considerat simbol al victoriei națiunii.

În luna octombrie se organizează în Transilvania cele 15 prefecturi, simbolul administrației românești, conduse de prefecti, care vor constitui o armată de 195.000 oameni, grupați tot în 15 legiuni.³³ În această împărțire Alba-Iulia se găsea la intersecția prefecturii Blasiana a lui Ioan Axente Sever, cu sediul la Blaj și a prefecturii Auraria Gemina, condusă de la Câmpeni de Avram Iancu. Pentru landsturm-ul românesc din Alba-Iulia este numit subprefect preotul Ioachim Băncilă, care are grijă să reafirme în fața luptătorilor săi credința față de împărat.³⁴ Tensiunile dintre români și maghiari se intensifică odată cu crearea unui clivaj chiar între maghiari și autorități, prin refuzul comandantului Horak de a se supune lui Kossuth (17 octombrie 1848). În 18 octombrie casa lui Ioachim Băncilă, unde fruntașii români țineau întâlniri, este atacată, ocupanții sunt luați prizonieri și doar intervenția mulțimii îi determină pe agresorii maghiari să-i elibereze. Cu trecerea timpului și radicalizarea situației, devine evident că existența gărzii naționale maghiare de 400 de oameni, înarmați din arsenalul cetății, constituie o problemă. Maghiarii din oraș au fost puternic influențați de ideile revoluționare, 190 dintre ei chiar făcând parte în mod voluntar din armata națională maghiară. În data de 19 octombrie Axente Sever îi ordonă subprefectului Băncilă să dezarmeze garda maghiară. Două zile mai târziu are loc atacul landsturm-ului românesc în cetate și ciocnirea acestuia cu garda maghiară. Conducătorul acestor români era tribunul Antoniu Rozor, din Alba-Iulia. Lupta s-a soldat cu 14 români morți, între 30 și 40 de răniți, maghiarii având pierderi mai mari.³⁵ Istoricul Eugen Hulea a considerat că maghiarii au deschis focul asupra oamenilor lui Rozor care strigau doar îndemnuri la pace.³⁶ Oricum ar fi fost, se pare că această ciocnire a determinat intervenția trupelor din garnizoană, care au dezarmat pe cei 400 de maghiari și au mediat o împăcare între naționalitățile din oraș, încheiată cu depunerea unui jurământ de fidelitate față de împăratul Ferdinand.³⁷

Începând cu luna octombrie, ideea că cetatea va fi implicată în războiul civil devine tot mai puternică. În consecință, ofițerii iau o serie de măsuri: aprovizionarea pe două luni prin rechiziții de cereale, fân, vite, lemne din Varos și împrejurimi; îndepărtarea din cetate a școlarilor și clericilor, preluarea în scop militar a spitalelor și școlilor, palisadarea valului de pământ din fața Porții a III-a. În data de 24 octombrie un nou magistrat este ales în Varos, cu un program apreciat de comandantul garnizoanei.³⁸

³³ Ioan Aurel Pop, Thomas Năgler, Magyari András (coordonatori), *Istoria Transilvaniei*, p. 350.

³⁴ Nicolae Josan, Liliana Popa, *Cetatea Alba-Iulia în timpul Revoluției din anii 1848-1849*, pp. 8-9.

³⁵ *Ibidem*, pp. 11-13.

³⁶ Eugen Hulea, „Cronica evenimentelor albaiulicene”, p. 471.

³⁷ *Ibidem*.

³⁸ Nicolae Josan, Liliana Popa, *Cetatea Alba-Iulia în timpul Revoluției din anii 1848-1849*, pp. 10-14.

"Alba-Iulia during the Revolution of 1848-1849", *Astra Salvensis*, III, 5, 2015, p. 45-54

Luna decembrie a anului 1848 aduce intrarea în Transilvania a generalului József Zachariasz Bem, care în anul următor are o serie de victorii răsunătoare asupra armatei imperiale, marcate de răspândirea terorii în satele românești. Primele luni ale anului 1849 aduc o schimbare importantă și la Alba-Iulia: în data de 12 februarie generalul von Horak se retrage pe motiv de boală și este înlocuit în funcția de comandant de către colonelul August.³⁹

Acestuia îi va cădea în sarcină să facă față asediului care deja se profila la orizont după căderea Sibiului în fața generalului Bem (11 martie 1848) și trimiterea unui ultimatum către cetate cinci zile mai târziu. Noul comandant ia decizia construirii de palisade pe toate zidurile pentru a împiedica escaladarea, adâncirii fântânilor, continuării rechizițiilor de la satele din jur. S-a stabilit o trupă care să fie gata de intervenție oricând, în orice parte a cetății. Ca ajutor din afară a sosit în data de 13 martie garda națională de la Orăștie.

Relațiile noului comandant cu românii sunt schimbătoare, colonelul August fiind conștient de ajutorul pe care aceștia îl pot da, însă știa că resursele zonei sunt limitate. Din acest motiv, deși a început o colaborare bună cu Axente Sever, el va încerca să împiedice cât mai mult din rechizițiile oamenilor săi (subprefectul Ioachim Băcilă și tribunii Antonie Rozor, Ioan Muntean și Petru Ioanette) pentru luptătorii din munți. În 11 februarie acestora li s-a interzis să rechiziționeze altceva în afară de porumb. De altfel, August a fost deosebit de precaut cu înarmarea glotașilor, păzind cu strășnicie armele și munițiile, în timp ce țaranii erau obligați să lupte în marea lor majoritate cu arme albe (în toată armata moșilor ar fi existat aproape 800 de *dărabe*, arme vechi, de calitate îndoielnică).⁴⁰

În data de 18 martie are loc prima incursiune a trupelor din cetate în afară pentru a-i ataca pe maghiarii care ocupaseră podul de lemn peste Mureș din satul Partoș. Acest atac a reprezentat un succes, fiind ars atât podul, cât și plutele în construcție pe care soldații maghiari le pregăteau. Timpul câștigat astfel este folosit cu rechiziții de la populația din zonă, care este și pusă să-și facă provizii pe trei luni. Ca măsuri de apărare a cetății, porțile I și III sunt închise, ultima fiind astupată cu bălegar într-un strat de doi metri grosime, fiind ridicat și podul mobil. Turnul catedralei Sfântul Mihail a fost preluat de maiorul Olszewski și de o echipă de 6 soldați care au primit misiunea să supravegheze mișcările trupelor maghiare cu ajutorul unei lunete confiscate de la Biblioteca Bathyanum.⁴¹

La finalul lunii martie începe o perioadă dificilă pentru Alba-Iulia, odată cu sosirea colonelului Kemény Farkas dinspre Aiud și a apropierii lui Bem dinspre Sebeș și Sibiu. Este chemat în ajutor Avram Iancu dar situația acestuia din munți îl împiedică să intervină. În data de 2 aprilie generalul Bem ajunge în

³⁹ *Ibidem*, p.15.

⁴⁰ Eugen Hulea, „Cronica evenimentelor albaiuliene”, p. 472.

⁴¹ Nicolae Josan, Liliانا Popa, *Cetatea Alba-Iulia în timpul Revoluției din anii 1848-1849*, pp. 15-18.

fața cetății și cere predarea garnizoanei, însă este refuzat. Asediatorii au în total cam 7500 de oameni (Kemény 2500, iar Bem 5000 de oameni) cu 25 de tunuri de mare calibru. Cu aceștia începe un atac puternic în data de 2 aprilie, soldat cu distrugerea Partoșului, Miceștiului, Șardului precum și cu distrugerii serioase pentru cetate. Chiar dacă Bem este nevoit să părăsească asediul lăsându-l la comandă pe talentatul colonel artilerist Stein, garnizoana este blocată în cetate și se angajează în dese dueluri de artilerie cu asediatorii. Maghiarii ocupă cartierele Varosului, printre care și pe cele românești, declanșând și represiuni contra românilor.

Colonelul August a dobândit convingerea că doar cu ajutorul românilor situația s-ar putea schimba decisiv, astfel că în 23 aprilie îi trimite un mesaj lui Avram Iancu, asigurându-l că dacă se va apropia cu oamenii săi de cetate el va stabili legătura cu ei. În 7 mai, locotenentul Mânzat de origine română este trimis în munți de unde reușește să revină zece zile mai târziu cu Axente Sever și 600 dintre oamenii săi care reușesc să pătrundă în cetate. Acestor români li s-au împărțit 112 puști însă șederea lor la Alba-Iulia a durat doar 11 zile, căci s-a considerat că proviziile vor fi insuficiente și odată înarmați sunt mai utili în munți. Ieșirea lor este organizată în 26 mai și se face cu pierderi, grupa tribunului Ioan Maior fiind obligată să revină în cetate, în timp ce restul glotașilor au fost puși sub comanda lui Mârzat, preferat lui Axente Sever din cauza că era ofițer de profesie, aparținând Regimentului I de Graniță.

În 31 martie un atac al românilor dinspre dealul Mamut, condus de Avram Iancu și Axente Sever este respins de trupele maghiare, al căror contraatac duce la incendierea Șardului și Ighiului.

Cea mai grea zi pentru cetatea Alba Carolina este în 24 iunie. Primind întăriri, colonelul Stein ordonă un ucigător bombardament de artilerie timp de cinci ore. Au loc incendii la grajdurile episcopale, catedrala romano-catolică a fost grav afectată de un obuz care a explodat în interiorul ei, punându-i în primejdie pe cei din turn, sunt afectate atelierele monedăriei, palatul Apor și Biblioteca Batthyaneum. La final distrugerile erau foarte mari. În spiritul cavaleresc al epocii, comandantul maghiar și-a manifestat respectul pentru curajul garnizoanei și pentru comandantul ei. Acest moment a fost unul de cumpănă în viața garnizoanei, în memoria lui bătându-se medalii la monetăria orașului, cuprinsă în cetate. Din acel moment colonelul August diminuează duelurile de artilerie deoarece rezervele de pulbere începeau să scadă simțitor.⁴²

Luna iulie aduce primele răsturnări de situație, odată cu slăbirea în intensitate a atacurilor maghiare. Căii au fost împușcați din lipsă de furaje și garnizoana se confruntă cu primele semne de holeră și dizenterie. Pentru a crește moralul oamenilor, comandantul maghiar organizează o ceremonie de înnoire a steagului imperial de la Poarta a III-a. Aceasta a fost încărcată de solemnitate, fiind cântat imnul național iar la sfârșit s-au tras salve în toate

⁴² *Ibidem*, pp. 18-27.

"Alba-Iulia during the Revolution of 1848-1849", *Astra Salvensis*, III, 5, 2015, p. 45-54

bastioanele cetății. În 25 iulie are loc un mare atac al românilor conduși de Avram Iancu și Axente Sever, care îi înving pe maghiari într-o bătălie la Gura Ampoiței, însă nu pot trece de Șard și sunt nevoiți să se retragă.⁴³

S-a dovedit oricum un atac decisiv deoarece în ziua următoare armata maghiară și-a trecut efectivele peste Mureș. Cuprindea în faza finală aproximativ 4000 de infanteriști, 500 de husari și 24 de tunuri. A fost nevoită să se scindeze în două corpuri înainte de a fi învinși de generalul rus Lüders în bătălia de la Sebeș (12 august 1849), ultimele corpuri fiind dezarmate în localitatea Balomir.⁴⁴

În ciuda violenței asediului și a duratei sale îndelungate, de patru luni, un raport al principalului ofițer genist, căpitanul Domaszewski, arată că doar 18 oameni au murit în luptă din cadrul garnizoanei, însă bolile declanșate și lipsa unor mijloace sanitare au răpus 354.⁴⁵ Acestea sunt probabil pierderi strict ale garnizoanei și pot fi explicate prin calitatea fortificațiilor care a oferit o protecție eficientă trupelor și prin tactica adoptată de comandant de a rezista în interiorul acestora, fără a angaja bătălii în afară. Pierderile românilor care au încercat să ajute cetatea rămân necunoscute dar probabil că sunt mult mai mari, datorită înarmării inferioare și a faptului că s-au angajat în luptă într-o zonă deschisă.

Cetatea de la Alba-Iulia a rezistat cu greu asediului maghiar, rămânând o poartă de comunicare a revoluționarilor din munți cu autoritatea imperială. Salvarea ei s-a datorat priceperii comandantului, a gestiunii pe care a făcut-o resurselor garnizoanei, chiar dacă aceasta a însemnat să nu existe aproape nici o colaborare cu legiunile românești. Pentru comportamentul lor eroic mulți ofițeri au fost decorați cu ordine prestigioase, atât rusești cât și austriece.

⁴³ *Ibidem*, pp. 26-28.

⁴⁴ Eugen Hulea, „Cronica evenimentelor albaiulienae”, p. 387.

⁴⁵ Nicolae Josan, Liliana Popa, *Cetatea Alba-Iulia în timpul Revoluției din anii 1848-1849*, p. 30.